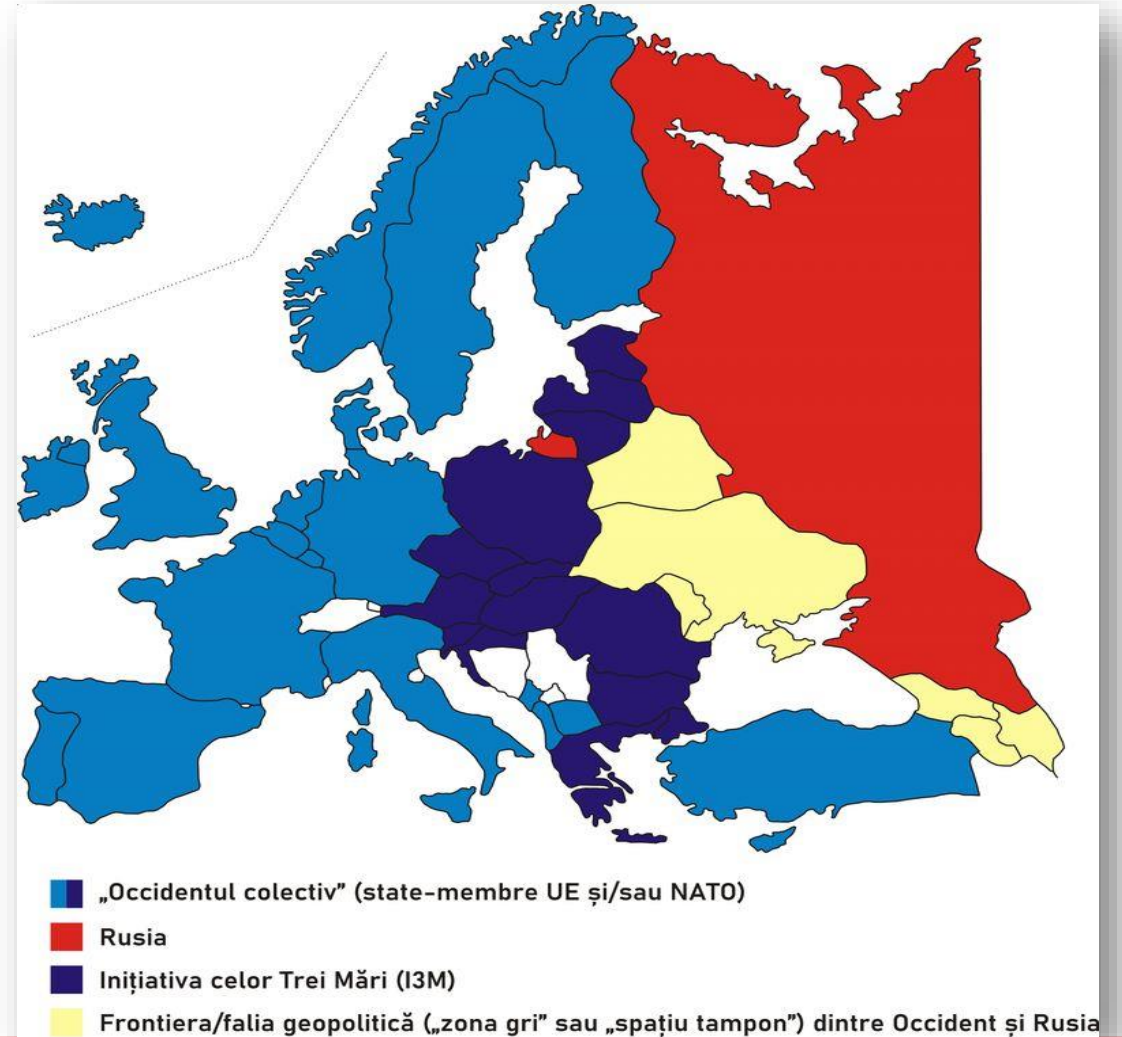

Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual. Oportunități și provocări pentru România

Octavian-Dragomir JORA (coord.)
Marius-Cristian NEACȘU
Cezar TECLEAN

Cuprins

- *Introducere*
- *Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de țară de „frontieră”*
- *Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene*
- *Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări – formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României: mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin interconectarea infrastructurilor*
- *Concluzii*

Introducere

- **Studiul examinează oportunitățile și provocările pentru România derivate din participarea la o serie de mecanisme regionale de cooperare.**
- Sunt propuse atât o „decodificare conceptuală”, cât și o „cartografiere dinamică” a realităților faptice din teren, ale căror reprezentări sunt afectate, cu toată detașarea dorită, de judecăți de valoare.
- **Analiza are deopotrivă o miză explicativă/critică și una predictivă/creativă, observând diverse evoluții posibile/plauzibile/probabile/preferabile.**
- Astfel, sunt luați în considerare determinanții cooperării regionale – cei mai importanți fiind interdependența, presiunea externă și identitatea comună –, și consecințele lor pe multiple planuri – precum economie, securitate, diplomație.
- **Cercetarea este în esență sinoptică, cu accente atent selectate, pe măsura intensității (și interesului) inegale suscitade de formatele investigate.**
- Printre ținte se numără competiția pentru oportunități de cooperare (friendshoring), efectele crizelor suprapuse și eforturile de redresare concertată, precum și rezonanțele (dar și eventualele disonanțe) dintre formatele regionale și statutul de membru al UE și NATO, evidențiind formatele în care prestația și prestanța României sunt cele mai vizibile.

Introducere

- turbulent/efervescent • belic • hiperelectoral
- digital

Pasul istoric

- *Sfârșitul unui ciclu geopolitic*
- *Tranziția către ceva nedefinit*
 - SUA – pax-liberalis?
 - Rusia – o „nouă ordine mondială”, o „lume multipolară” vs. Occidentul colectiv
 - China – emergență militară & maritimă
- *Două războaie active în puncte nevralgice ale planetei*
 - Ucraina
 - Fâșia Gaza/Israel

Introducere

- **turbulent/efervescent • belic • hiperelectoral**
 - **digital**
- *4 miliarde de oameni votează*
- *Policriza/Mega-amenințările*
 - Depresiunea geopolitică
 - Mega-amenințările: energetice, climatice, tehnologice
 - China – urgență militară & maritimă
 - Deglobalizarea: offshoring / reshoring / nearshoring / friendshoring
 - Radicalizare (pseudo)ideologică, urgența populismului
 - Stagflația: petrecerea s-a terminat! Datoriile guv.: 300% din PIB-ul global
- *Globotica. Robocen. TikTokizarea planetei*
 - De la „efectul CNN” la „efectul TikTok”
 - Realitatea alternativă. Puterea conspirației. AI, WEB 3
 - instrumente geopolitice

Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”

Eurasia – miza GEOpolitică/strategică/economică a sec. XXI

- Două războaie active ●
- În proximitatea „Balcanilor” = „butoaie cu pulbere”
- ▼ Balcanii Europei – pivotul pontic ●
- ▼ Balcanii Eurasiei – pivotul cauziano-caspic ●
- ▼ Balcanii Eurabiei – pivotul levantin ●

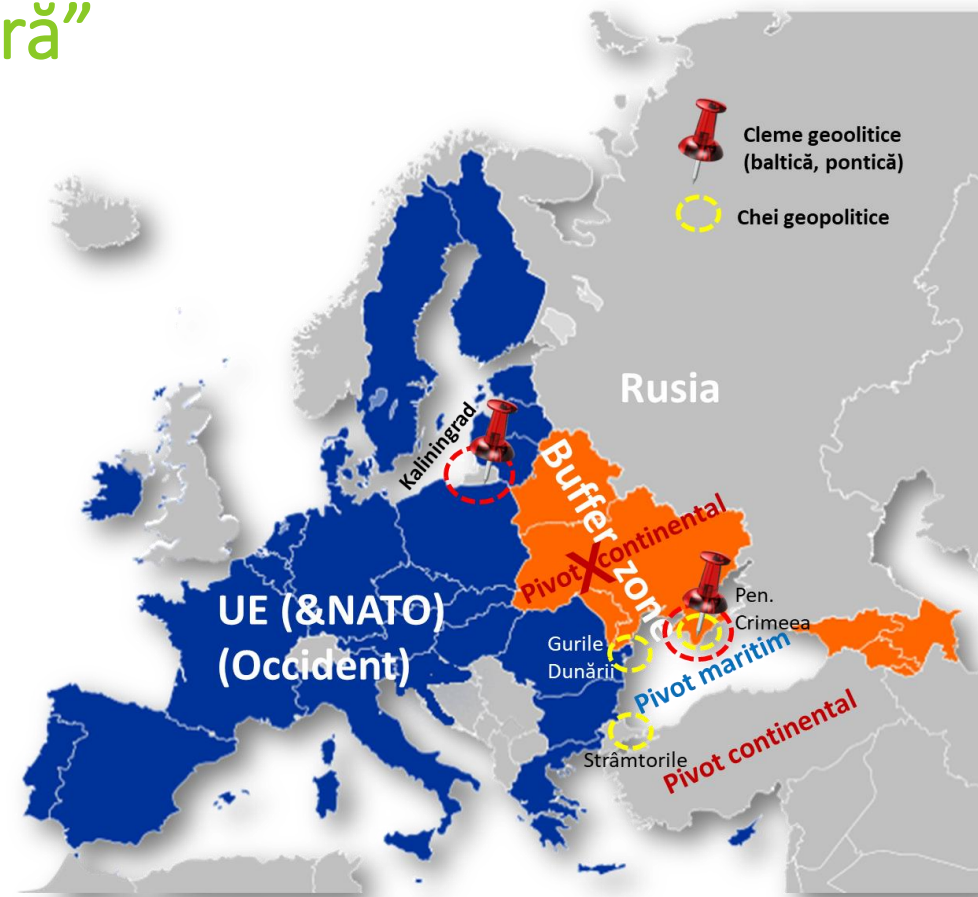

Capitolul 1. Geo-coordonate ale României,

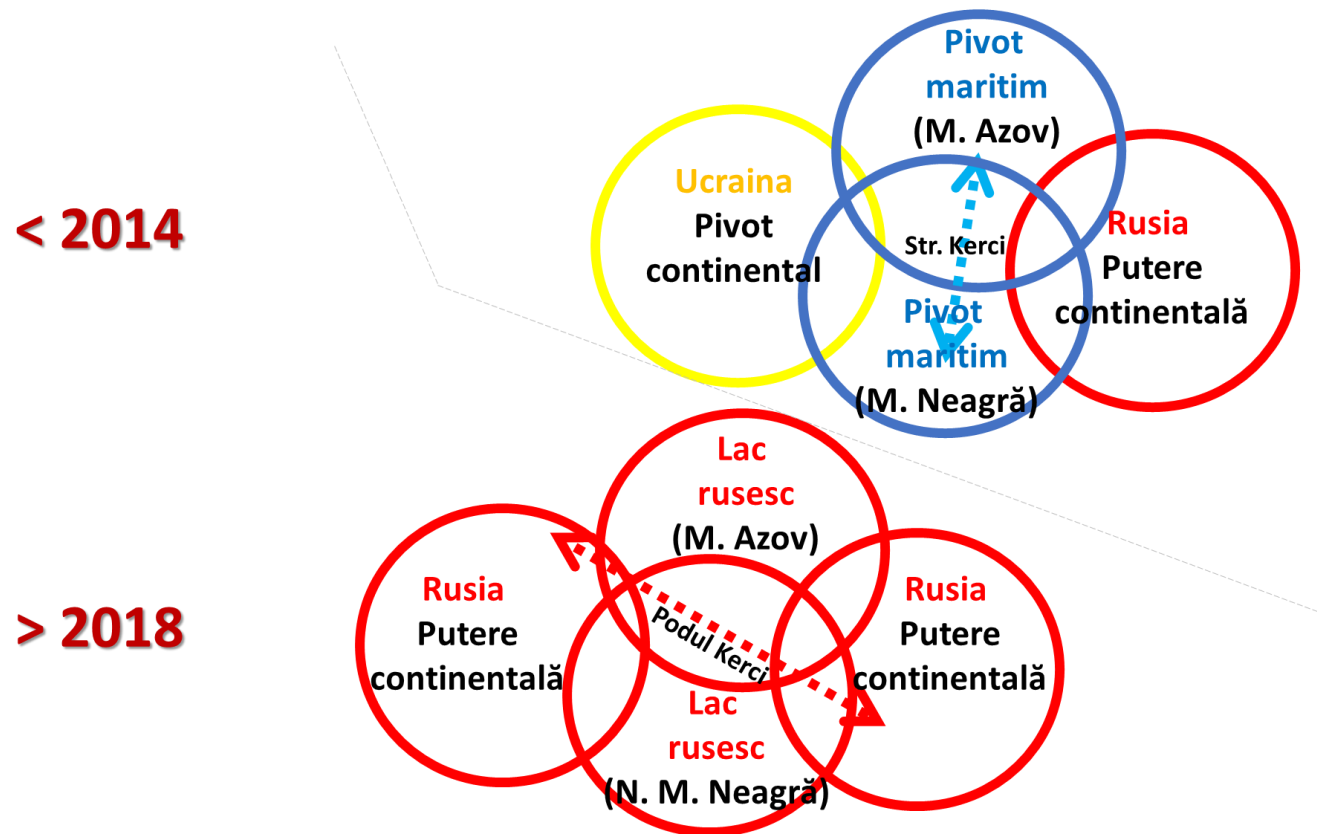
relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”

Marea Neagră – nodul geopolitic al Eurasiei

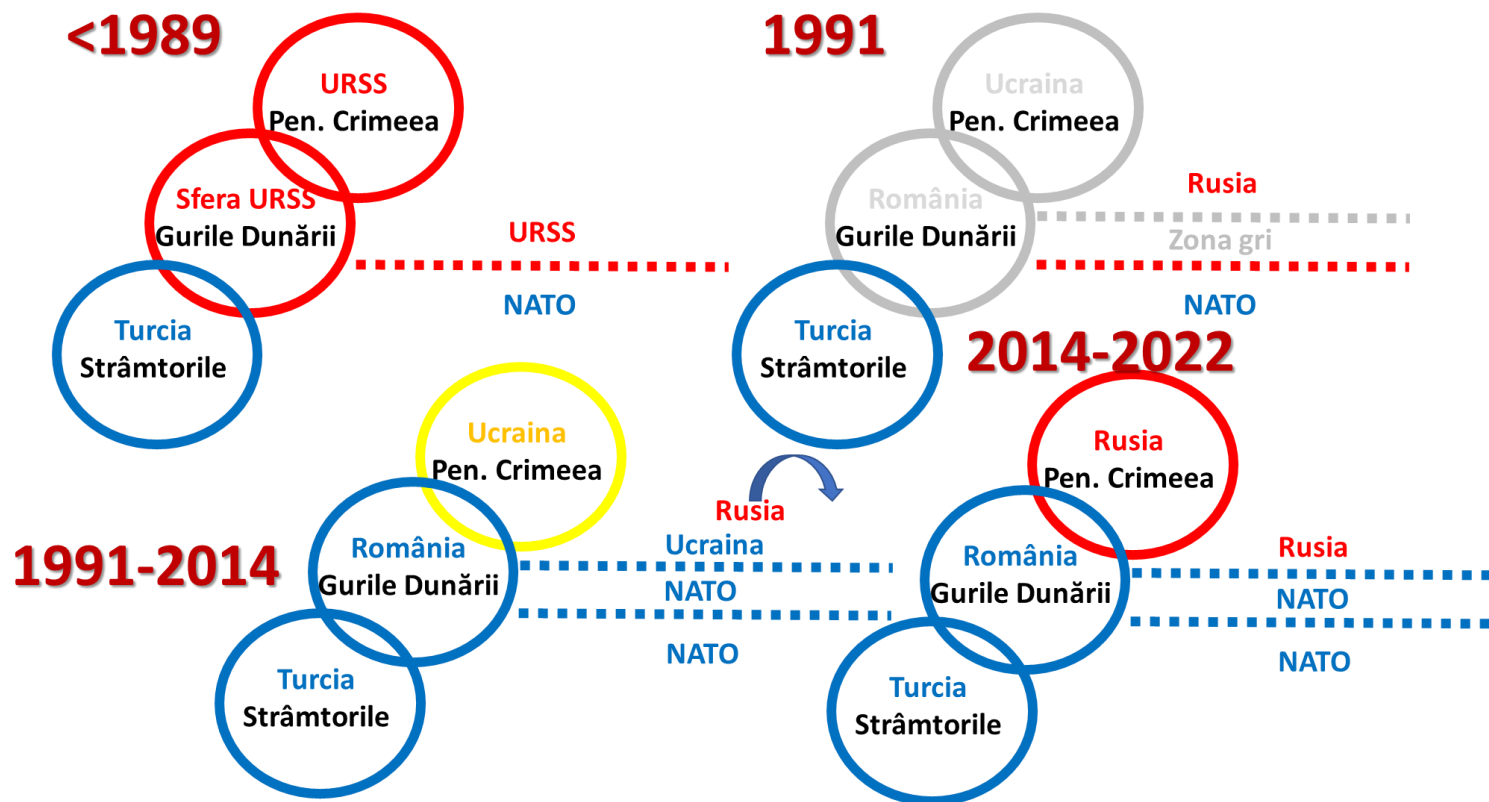
- **Nivelul global**
 - *Linia roșie: istmul ponto-baltic Belarus – Ucraina +/- R. Moldova*
 - *Frontiera geopolitică dintre Occident și Rusia = buffer zone*
- **Nivelul regional**
 - *5 axe geopolitice continentale*
 - Axa V-E: Occident – Rusia (Belarus, Ucraina + R. Moldova)
 - Axa NV-SE: Occident – Lumea islamică (Turcia)
 - Axa fluviilor și canalelor: Rin – Main – Dunăre (M. Neagră)
 - Axa mărilor și strâmtorilor: M. Caspică – Neagră – Mediterană
 - Axa Nord-Sud: I3M/Trimarium
 - *3 pivoți*
- **Nivelul local**
 - *Marea Neagră/Gurile Dunării*

Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”

Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

Europa central-estică: periferizarea ca destin dat și asumat

- **Secolul XX în Europa central-estică – o istorie a periferiilor succesive**
 - În epoca interbelică: spațiu-tampon „entre-deux” între URSS și Occident menit să protejeze Vestul de potențialul pericol bolșevic din Est;
 - În epoca „războiului rece” postbelic: periferia vestică a URSS în calitate de centură protectivă exterioară a statului sovietic;
 - În epoca postcomunistă: periferia estică a „Occidentului colectiv” în fața spațiului eurasiatic.
- **Răspunsul pentru managerierea periferiei: diversificarea formatelor de cooperare regională – două tipuri de organisme regionale („geopolitica celor mici”)**
 - Rețele bazate pe afinități valorice, încredere și solidaritate (Formatul B9, I3M), menite a opera interfața marginală a Vestului către Est – *organizații afine*;
 - Rețele construite din actanți cu interese și valori divergente: Comisia Dunării, Organizația Cooperării Economice a Mării Negre, Sinergia Mării Negre.

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

Mizele în cadrul organizațiilor regionale: un loc cât mai convenabil în matricea concurențială internă

- Construcția organismelor regionale afine are la bază afinitățile cultural-identitare, politico-ideologice și de loialitate instituționalizate.
- România rulează drept atuuri valorice în cadrul acestor organisme loialitatea asumată și avanpostul teritorial, fiind însă mai slab conectată pe dimensiunea identitar-socioculturală nu doar cu Vestul, ci chiar și în cadrul organismelor regionale afine.
- În acest context, evaluăm în continuare care sunt principalele atuuri (care permit valorificarea unor oportunități), respectiv principalele neajunsuri (care permit materializarea unor riscuri) pe care le posedă România la nivelul organismelor regionale din care face parte.

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

Atuuri (care permit valorificarea unor oportunități) vs. neajunsuri (care permit materializarea unor riscuri) ale României în cadrul organismelor regionale

- **Metodologia de evaluare**
 - Pe baza a *13 indicatori de analiză* (ex.: eficacitatea guvernării, calitatea legislației, stabilitatea politică, calitatea mediului de securitate, controlul corupției, indicele de competitivitate economică ș.a.), am evaluat poziția României în cadrul celor *13 organizații regionale* din care face parte comparativ cu celelalte state membre din fiecare organizație.
- **Ierarhia atuurilor și neajunsurilor per ansamblu**
 - *Atuuri* | România se situează pe primele poziții pe următorii indicatori: calitatea mediului de securitate, reziliența și libertatea economică, stabilitatea politică și economică.
 - *Neajunsuri* | România se situează pe ultimele poziții la următorii indicatori: calitatea guvernării, calitatea regimului fiscal, calitatea legislației.

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

Ierarhia neajunsurilor = Ierarhia riscurilor asanabile

1. Îmbunătățirea calității guvernării

- Ex: pe dimensiunea relațiilor externe – evitarea redundanțelor, ambiguităților, ezitărilor și elementelor nerelevante, precum cele din Tratatul de cooperare bilaterală România-Rusia (2003), ce preia aproape exclusiv lucruri existente deja în tratatele internaționale.

2. Îmbunătățirea regimului fiscal & îmbunătățirea calității reglementărilor

- Ex.: un regim fiscal mai suplu (un nr. mai mic de taxe) – România are 14 taxe, Cehia, Slovacia, Grecia, Estonia (8 taxe), Polonia, Letonia, Macedonia (7 taxe), Ucraina, Georgia (5 taxe) + o legislație mai flexibilă și mai prietenoasă ar conduce la creșterea stocului ISD care, în România, este de 2,7 ori mai mic decât în Ungaria, de 2,6 ori mai mic decât în Polonia și de 1,6 ori mai redus decât în Cehia.

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

Ierarhia atuurilor = Ierarhia oportunităților valorificabile

- 1. Calitatea mediului de securitate românesc** oferă credibilitatea trecerii la inițiative concrete în materie de apărare și securitate regională, adică trecerea de la „policy taker” la „policy maker”:
 - Amenajarea până în 2040 a celei mai mari baze NATO din Europa la Mihail Kogălniceanu – Constanța;
 - Asigurarea securității cibernetice a Ucrainei din 2014 și a pregătirii piloților ucraineni în România din 2024.
- 2. Reziliența & libertatea economică** oferă atuuri pentru argumentarea acordării de către Bruxelles a unor atribuții de relaționare cu vecinii din proximitatea limitrofă a UE ori pentru catalizarea accesului în Schengen.
- 3. Stabilitatea politică** coroborată cu **credibilitatea securitară** conferă României:
 - Credibilitatea susținerii cauzei sale privind oprirea lucrărilor hidrotehnice de către Ucraina de-a lungul canalului Bîstroe, Ucraina fiind obligată de UE să sisteze temporar proiectul menționat;
 - Luarea inițiativei privind lucrările comune de mentenanță a șenalului navigabil al Dunării în relație cu Bulgaria, Serbia și Ucraina, în condițiile în care poziția României este esențială pentru succesul candidaturii ultimelor două la UE;
 - recunoașterea statutului limbii/minorității române/ști: ex. – succesul din Ucraina deschide perspectiva înlocuirii sistemului de paritate cu unul de proporționalitate în alocarea nr. de școli/clase cu predare în limba maternă între țări.

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări

– formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României:
mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin
interconectarea infrastructurilor

I3M: „cartea de identitate”

- *Componentă:* 13 state membre ale UE – Austria, Bulgaria, Croația, Estonia, Grecia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria.
- *Principiul activ:* „non multa, sed multum” (într-o traducere adaptată la context: nu pe multe planuri, ci mult pe planurile alese).
- *Scop generic:* dezvoltarea economică + coeziunea europeană + legăturile transatlantice.
- *Obiective specifice:* realizare de proiecte de infrastructură în materie de transport, energie și digital.
- *Leadership/management:* aranjamentul este deliberat neinstituționalizat, fiind întreținut ca o platformă politică, coordonată prin reuniuni la nivel înalt (summit diplomacy).

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări

– formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României:
mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin
interconectarea infrastructurilor

Geopolitica I3M

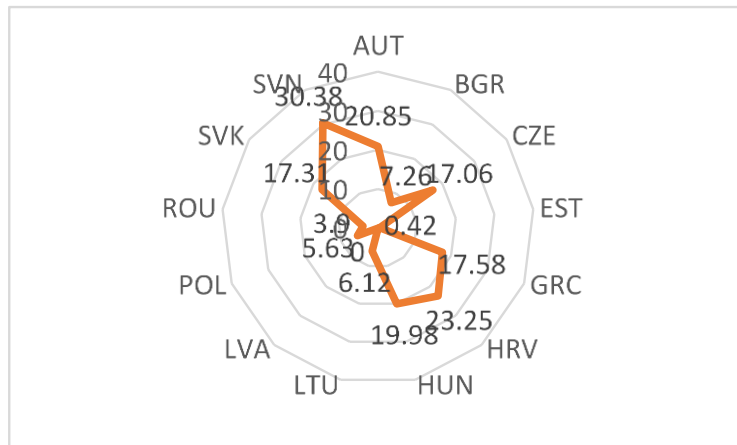
- Prin adoptarea unei formule de summituri anuale ale liderilor din regiune (șefi de stat/guvern), în ciuda instituționalizării minimaliste, se transmite mesajul existenței unui *bloc politic închegat, puternic*.
- De vreme ce niciuna dintre țări, nici toate împreună nu pot mobiliza volumul de resurse necesare finanțării proiectelor asumate, *girul/garanțiile politic/e* al/e marilor cancelarii sunt esențiale pentru ajustarea bancabilității proiectelor.
- Implicarea SUA, Comisiei Europene sau a Germaniei, reprezentate la cel mai înalt nivel au transmis „familiei euro-atlantice” mesajul că I3M nu este o *frondă* față de „vechea Europă”, ci un *ferment* util tuturor.
- Platforma marchează răspunsul central-est-european, fundamental *coeziv*, relativ la tentația resemnării „vechii Europe” în fața unei iminente „UE cu mai multe viteze”, printre altele și ca efect al metabolizării diferite în conclav a „poli-crizei”.
- Inițiativa reclamă *rafinament continuu*: în cheia geopoliticii clasice – balansând emanciparea ECE și păstrarea garanțiilor externe; în cea a geopoliticii critice – elaborarea unui discurs scos din logica statutelor ontologic superioare-inferioare; iar în cea geo-economică – *convergență V-E*, prin *coordonare N-S*.

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări

– formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României:
mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin
interconectarea infrastructurilor

Geoeconomia I3M

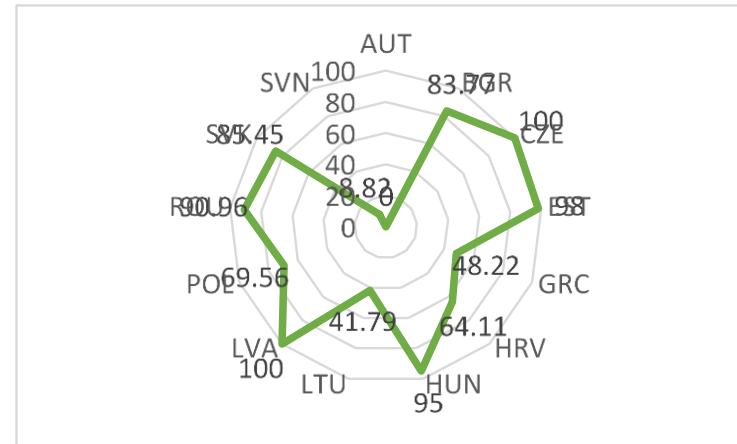
Densitatea autostrăzilor (2021)
[km/1000 kmp]

Sursa: Eurostat

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ROAD_IF_MOTORWA/default/table?lang=en).

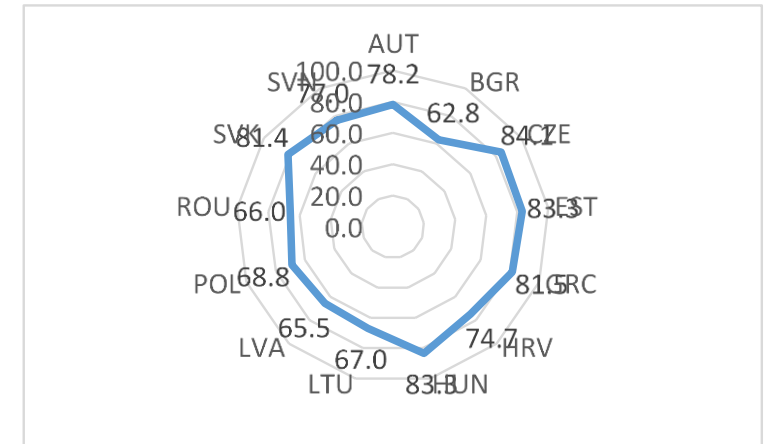
Dependența de importurile de gaze naturale din Rusia
(2020) [%]

Sursa: Eurostat

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_IDOGAS/default/table?lang=en).

Rata globală de utilizare a serviciilor în bandă largă
fixă (2021) [% din gospodării]

Sursa: Eurostat

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_IT_H_custom_7550226/default/table?lang=en).

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări

– formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României:
mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin
interconectarea infrastructurilor

Geometrii (variabile regional) ale I3M

Statele Unite ale Americii: „the business of politics is... business”

Uniunea Europeană: „exerciții N-S pentru grupa de mușchi estică”

Germania: „înspre un spațiu care să absoarbă și șocuri, și bunuri”

Franța: „dacă nu e să fie Mediterana, sunt bune și acele trei mări”

Italia: „după răcirea față de China, trebuie altă poartă spre Asia”

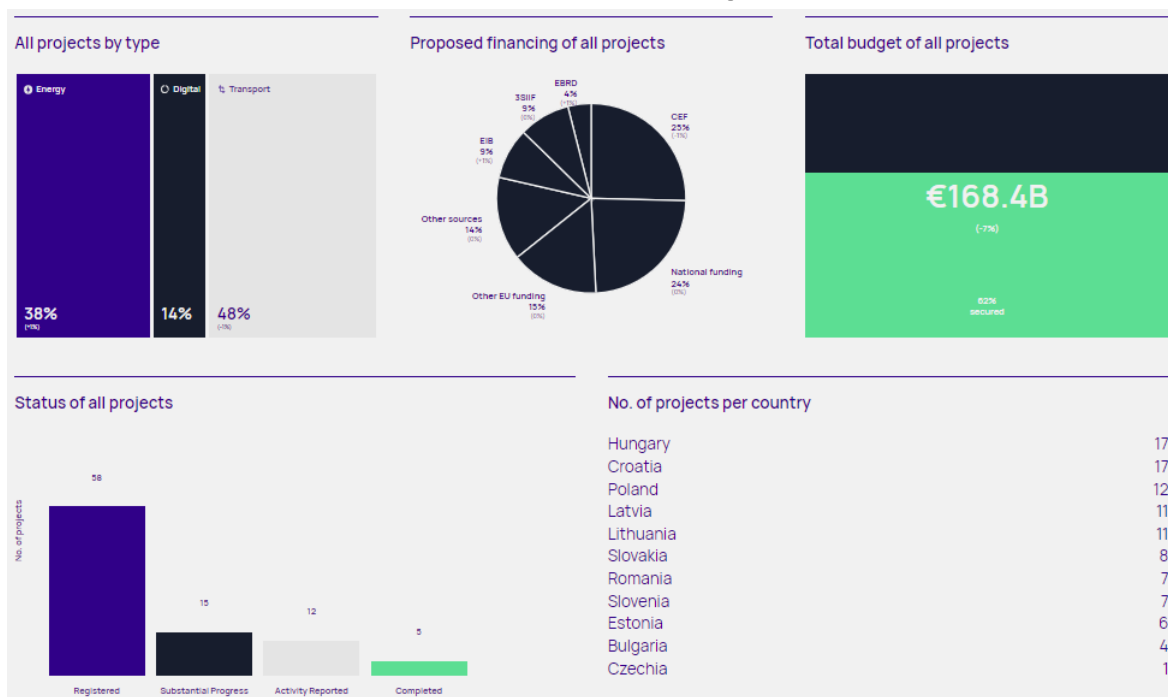
Regatul Unit: „Brexitul a aruncat UE peste Canal, și nu la canal”

Și peste alte mări și țări...

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări

– formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României: mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin interconectarea infrastructurilor

Spiritul de „Inițiativă”, limitări inerente și deschideri imperative. Ca să privim realist înainte, înapoi la aspectul financiar

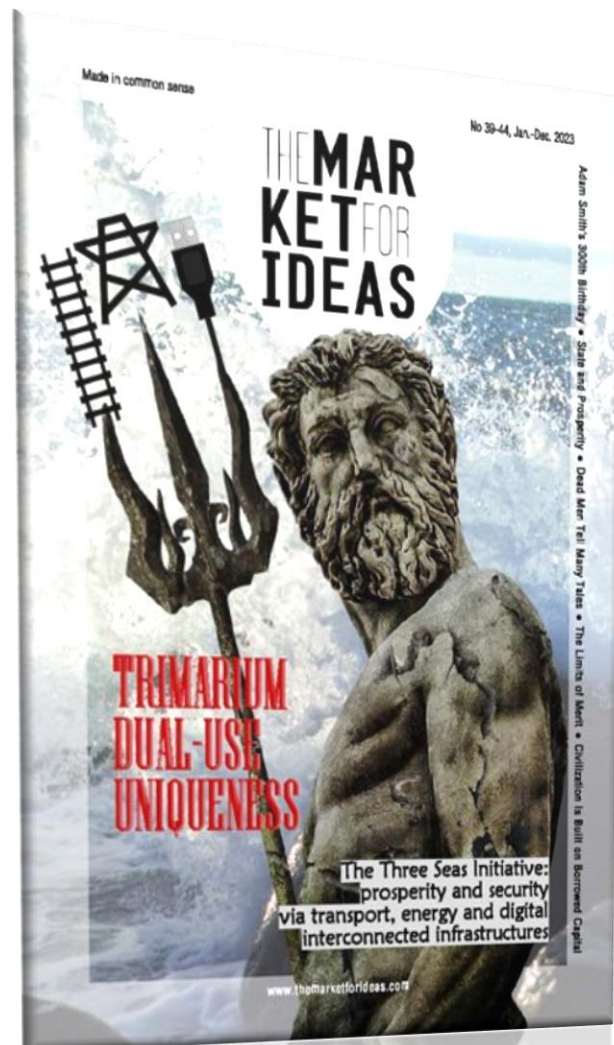
Concluzii

Prezentul studiu, potrivit structurii propuse și opțiunilor metodologice asumate, grupează concluziile și recomandările desprinse pe trei aliniamente majore care se acumulează succesiv:

- a) considerații de ordin geopolitic, geoeconomic și geostrategic (derivate din capitolul 1);
- b) considerații de ordin relațional și al politicilor publice conexe (derivate din capitolele 2 și 1);
- c) considerații de ordin pragmatic/al proiectelor investiționale (derivate din capitolele 3, 2 și 1).

Acestea pot să susțină gestionarea integrată a mecanismelor de cooperare regională ale României.

”Fără a fetișiza rolul mediului academic, etern (auto)invitat în marile proiecte societale (deși, adesea, pe post de certicator, nu de cenzor al politicilor publice), cercetarea, întreprinsă responsabil, trebuie să fie «la masa» cooperării regionale. Iar argumentele decurg din înțelegerea rolului de interconector civilizațional al științei între spații culturale diverse (regional), a costurilor izolării ei, precum și beneficiilor împărtășirii ei, într-un mediu global în care sustenabile și reziliente vor fi doar economiile bazate pe cunoaștere – fie ele naționale sau blocuri regionale.”

Vă mulțumim pentru atenție!

Octavian-Dragomir JORA (octavian.jora@rei.ase.ro)

Marius-Cristian NEACȘU (marius.neacsu@ase.ro)

Cezar TECLEAN (cezar10tc@yahoo.com)

<https://www.themarketforideas.com/>